

VOJENSKÉ ZDRAVOTNICKÉ LISTY

ROČNÍK LVI

ČERVEN 1987

ČÍSLO 3

616-092.11:392:355.11(437)

ZDRAVÍ A ZPŮSOB ŽIVOTA PŘÍSLUŠNÍKŮ ČSLA

Kpt. RSDr. Miloslav HRUŠKA

Vysoká vojenská škola pozemního vojska, Vyškov

Strategie urychlení sociálně-ekonomického rozvoje socialistické společnosti orientuje společenský život na kvalitativní stránku výroby a životní úroveň a odráží se v akcentování významu kvalitativních charakteristik socialistického způsobu života. K nim, kromě jiných, patří i dosažená úroveň individuálního a společenského zdraví.

Úroveň individuálního a společenského zdraví se stále více stává *i n t e g r a t i v n í m* ukazatelem společenského pokroku, důležitým faktorem rozvoje výrobních sil, růstu ekonomického a branného potenciálu společnosti, kvalitativním ukazatelem obsahové stránky způsobu života členů socialistické společnosti.

Zdraví člověka závisí na mnoha faktorech — objektivních a subjektivních, materiálních i duchovních. Zdraví člověka je „především určováno podmínkami práce a způsobem života, stupněm životní úrovně“ (1).

Způsob života a zdraví — to je vztah, kterému dosud nebyla věnována adekvátní pozornost. Mnohé aspekty vzájemné determinace a vzájemného ovlivňování se způsobu života a zdraví se v současné době detailněji zkoumají. Jejich zkoumání má přitom v podmínkách rozšiřujících se sociálních funkcí medicíny velký praktický, teoretický a ideologický význam (2).

Objektivní vzájemná souvislost způsobu života členů společnosti a jejich zdraví se nejnázorněji odráží v každodenním životě. Nositelem způsobu života je vždy konkrétní jednatel. Každý z jeho biologicky a sociálně determinovaných životních projevů má přímý nebo zprostředkovaný vztah ke zdraví, stejně jako všechny životní projevy v sobě obsahují sociálně zdravotní aspekt. Řečeno jinými slovy: na zdravotním stavu lidí do značné míry závisí naplnění či využití obsahové struktury jejich způsobu života.

Nejobecnějším — svým charakterem syntetickým — biosociálním faktorem ochrany a

upevňování zdraví členů socialistické společnosti je socialistický způsob života.

Socialistický způsob života a zdraví nejenže se navzájem ovlivňují, ale zároveň vystupují jako faktory, které napomáhají procesu realizace strategické linie urychlování sociálně-ekonomického rozvoje. Proto je potřebné problémy zdraví posuzovat ze širokých **sociálních** hledisek (3).

Socialistický způsob života a proces jeho formování stojí v centru pozornosti komunistické strany a socialistického státu. Zkušenosti z výstavby socialismu dokazují jeho mnohostranný zpětný vliv na všechny stránky společenského života, tedy i na upevňování obranyschopnosti socialistického státu a růstu bojovosti socialistické armády. Její specifická společenská funkce determinuje i některé zvláštnosti způsobu života příslušníků socialistické armády.

Způsob života příslušníků socialistické armády se nemůže a zásadně se ani neodlišuje od způsobu života celé socialistické společnosti. To platí zejména o socialistické kvalitě základních obsahových prvků struktury socialistického způsobu života. Konkrétní projevy socialistické kvality strukturních prvků způsobu života příslušníků socialistické armády odráží vnitřní specifika fungování vojenské organizace socialistického státu.

Podstatnou zvláštností je především charakter vojenské služby jako pracovní činnosti. Vojenská práce má ve způsobu života příslušníků armády dominující postavení. Jejím obsahem je příprava na vedení spravedlivé války na obranu socialistických vymožeností nejen v národním, ale i internacionálním měřítku.

Vojenská práce je z psycho-fyziologické stránky charakterizována značným vypětím psychických a fyzických sil vojáků, překonáváním těžkostí a strádáním různého druhu. Organizmus vojáků je v průběhu plnění úkolů bojové a politické přípravy často vystaven hra-

ničním zátěžím. „Zdokonalování polního a leteckého výcviku zaměřeného k přípravě vojsk a štábů na vysoce manévrovou a rozhodnou bojovou činnost vyžaduje ho provádět v náročných terénních a klimatických podmínkách, za maximálního nasazení fyzických a psychických sil cvičících a s využitím všech parametrů bojové techniky“ [4].

Obsah způsobu života příslušníků socialistické armády je podřízen požadavkům neustálé bojové pohotovosti, specifickým podmínkám bojové a politické přípravy. Většina činností tvořících obsah vojenské práce má výrazně kolektivní charakter. Životní aktivity vojáků jsou ovlivňovány normami vojenských řádů a předpisů, směrnici, rozkazy a nařízeními velitelů a náčelníků.

Společenská funkce socialistické armády si podřizuje i ostatní prvky obsahové struktury jejich způsobu života — vzdělání, společensko-politickou aktivitu, rodinný život, volný čas a způsoby jeho využívání atd. Zvláštnosti vojenského způsobu života se pak mohou odrážet v rozpornosti požadavků vojenské služby a snahy příslušníků armády o co nejúplnější uspokojování materiálních a duchovních potřeb.

Složitost a náročnost vojenské práce v podmínkách revoluce ve vojenství klade zvýšené nároky na zdravotní stav vojáků. Úroveň jejich zdravotního stavu může do určité míry indikovat jejich bojeschopnost a schopnost vyrovnávat se s hraničními psycho-fyziologickými zátěžemi v průběhu bojové a politické přípravy. Naplňování základní sociální funkce armády je konec konců závislé na lidském faktoru. Ten je potřeba v rozhodovací činnosti velitelů a náčelníků posuzovat nejen z hlediska morálně-politického a odborného, ale i z hlediska funkčního, tedy s přihlédnutím k tomu, že intenzivní výcvikové a zvláště pak bojové nasazení může vést k postupnému vyčerpání jeho potenciálních fyziologických rezerv.

Dlouhodobé působení hraničních zátěží, charakteristických pro vojenskou práci, může vést k negativním změnám zdravotního stavu vojáků. Výrazně se tento vliv projevuje u vojáků z povolání ve věkové kategorii nad 35 let, v níž je zaznamenán nárůst onemocnění ústrojí trávicího, oběhového a pohybového. U nižších věkových kategorií příslušníků socialistické armády se na snižování úrovně zdravotního stavu podílí malá psychická odolnost, nízká fyzická zdatnost, nedostatky v životosprávě a řada zdravotně škodlivých návyků. Proto je potřebné věnovat zvýšenou pozornost nejen péči o zdraví vojáků, ale i jejich aktivní účasti v ochraně a upevňování vlastního zdraví.

Péče o zdraví vojáků je nedílnou součástí výstavby, organizace a řízení socialistické armády a vychází ze základních principů socialistické péče o zdraví lidu. Jejím objektem jsou velké kolektivy mužské populace žijící v pod-

mínkách, které se podstatně odlišují od běžného civilního života. Cílem péče o zdraví příslušníků armády je dosáhnout toho, aby byli příslušníci armády nejen zdraví v tom smyslu, že ne onemocní, ale aby byli také zdatní, výkonní a schopni vyrovnat se s problémy života a práce v armádě. Celková úroveň péče o zdraví vojáků se pak posuzuje jako jeden z významných faktorů při hodnocení bojové pohotovosti a bojeschopnosti vojsk.

V nejširším slova smyslu se vzájemná souvislost mezi každodenním životem vojáků a jejich zdravotním stavem promítá do pojmu *zdravý způsob života*.

I když byla rozpracována ucelená teoretická koncepce socialistického způsobu života, nebyla v procesu jejího rozpracování věnována adekvátní pozornost právě otázkám celostní, syntetické teorie zdravého způsobu života. Při zohlednění jednoty objektivních a subjektivních faktorů, obecných, skupinových a individuálních zvláštností lidí, kvalitativních a kvantitativních ukazatelů jejich biosociálních aktivit je důležité zformulovat nejen kritéria, ale především *model zdravého způsobu života* [5].

Zdravý způsob života můžeme považovat za určitou formu rozvoje způsobu života lidí, která je ve své nejúplnější podobě možná pouze v podmínkách komunistické společenskoekonomické formace. Zdravý způsob života je tedy možné považovat za neoddelitelnou kvalitu socialistického způsobu života, pro nějž je charakteristické nejen uspokojování rostoucích materiálních a duchovních potřeb lidí, ale také jejich cílevědomá regulace a formování, napomáhající procesu všestranného a harmonického rozvoje osobnosti.

Nebylo by proto přesné charakterizovat zdravý způsob života příslušníků socialistické armády jako takový způsob života, v jehož obsahové struktuře absentují zdravotně nevhodné návyky. Zdravý způsob života představuje komplex typických a pro určitou společenskoekonomickou formaci podstatných forem životních aktivit lidí, které prohlubují adaptační schopnosti organismu a napomáhají plnohodnotnému naplňování jeho sociálních funkcí s cílem dosažení aktivní dlouhověkosti [6].

Další upevňování obranyschopnosti socialistického státu a zvyšování bojeschopnosti socialistické armády předpokládá neustálé zvyšování tvůrčího fyzického a duševního potenciálu jejich příslušníků a vytváření podmínek pro všestranný a harmonický rozvoj osobnosti. S růstem společenského významu zdraví se podstatně rozšiřuje i rámec formování zdravého způsobu života vojáků.

Nezastupitelné místo má ve formování zdravého způsobu života vojáků vojenská zdravotnická služba. Ta se postupně zbavuje tradičního, místy redukcionistického přístupu k problematice zdravého způsobu života. Propagování zásad zdravého způsobu života, místy od-

tržené od reálných podmínek života vojsk, se ukázalo jako ne příliš efektivní. Mnohem důležitější je interdisciplinární odhalení příčin, proč někteří příslušníci armády žijí nezdravým způsobem života, a na základě toho vypracování komplexního programu ozdravení způsobu života příslušníků socialistické armády.

Specifické podmínky péče o zdraví vojáků naznačují, že proces formování zdravého způsobu života představuje značně široký okruh problémů, jejichž řešení objektivně nemůže být jen záležitostí vojenské zdravotnické služby. Stále významnější role, jak vyplývá z Politicko-odborné linie zdravotnické služby ČSLA na léta 1986—1990, bude náležet oblasti obecné péče o zdraví. Subjekty a objekty formování zdravého způsobu života jsou pak vymezeny v předpise Zdrav-1-1.

Pozornost subjektů procesu formování zdravého způsobu života se musí výrazněji zaměřit na péči o zdravotně nezávadný stav ubytovacích, pracovních, výcvikových a tělovýchovných prostorů, na péči o zdravotně příznivé působení vojenské práce, péči o zařazování vojáků na funkce s přihlédnutím k zdravotnímu stavu vojáků, jejich tělesné a duševní způsobilosti, péči o zdravou výživu a zdravotně vhodné vybavování a vystrojování příslušníků ČSLA, dodržování zásad bezpečnosti práce, péči o rozvoj fyzické zdatnosti vojáků. Výrazně stoupá úloha zdravotní výchovy vojáků, především ve smyslu formování a upevňování návyků zdravého způsobu života a vedení příslušníků armády k aktivní osobní účasti na péči o zdraví.

Ve formování zdravého způsobu života příslušníků ČSLA bude stále větší role náležet aktivizaci všech forem a prostředků komunistické výchovy. Široká propaganda poznatků lékařské vědy a principů prevence by se měla stát každodenní normou v oblasti pracovní, mravní a tělesné výchovy.

Závěr

Současná etapa rozvoje socialistické společnosti vyžaduje, aby byla věnována pozornost širším sociálním souvislostem individuálního a společenského zdraví. Dosažená úroveň individuálního a společenského zdraví se stále více stává integrativním ukazatelem společenského pokroku.

Zdraví člověka závisí na řadě faktorů. Jejich syntetickým koncentrátem je socialistický způsob života, jehož neoddělitelnou kvalitou je zdravý způsob života. I když byla v současné době vypracována ucelená teoretická koncepce socialistického způsobu života, nebyla dosud věnována odpovídající pozornost vypracování kritérií a především modelu zdravého způsobu života.

V souvislosti s řešením otázek upevňování obranyschopnosti socialistického státu proto budou vystupovat do popředí i problémy formování zdravého způsobu života příslušníků ČSLA. Proces formování zdravého způsobu života představuje značně široký okruh problémů, jejichž řešení objektivně nemůže být jen záležitostí vojenské zdravotnické služby, ale také velitelů, politických pracovníků, týlových orgánů a stranických a svazáckých organizací. Stále větší role bude náležet aktivizaci všech forem a prostředků komunistické výchovy vojáků.

Souhrn

Autor se v článku zamýšlí nad některými aktuálními problémy procesu formování zdravého způsobu života příslušníků ČSLA. Na základě využití marxisticko-leninské metodologie zkoumání způsobu života ukazuje zvláštnosti způsobu života příslušníků socialistické armády a některé širší sociální souvislosti formování jejich zdravého způsobu života.

Literatura

1. XXVII. sjezd KSSS, dokumenty a materiály. Praha 1986. 49 s.
2. Metodologičeskije, socialno-gigieničeskije i kliničeskije aspekty profilaktiki zabojevanij v uslovijach razvito go socializma. Tezisy dokladov. Moskva, AMN SSSR 1984. s. 126—127.
3. XXVII. sjezd KSSS, dokumenty a materiály. Praha 1986. 49 s.
4. Celoarmádní stranický aktiv k rozpracování a realizaci závěrů XVII. sjezdu KSČ v ČSLA. Obrana lidu, 1986, č. s.
5. IZUTKIN, A. M. - CAREGORODCEV, G. I. - PETLENKO, V. P.: Sociologija mediciny. Kijev 1981. 97 s.
6. IZUTKIN, D. A. - STĚPANOV, A. D.: Kriterii zdorovogo obraza žizni i predposylki jeho formirovanija. Sovetskije zdravoochranenije, 1981, č. 5, s. 6.

Klíčová slova: Způsob života; Socialistický způsob života; Zdravý způsob života.